

УРОК 9

Болота, особливості їх утворення та поширення. Штучні водойми.

Любий юний географі !

На цьому уроці ти навчишся...

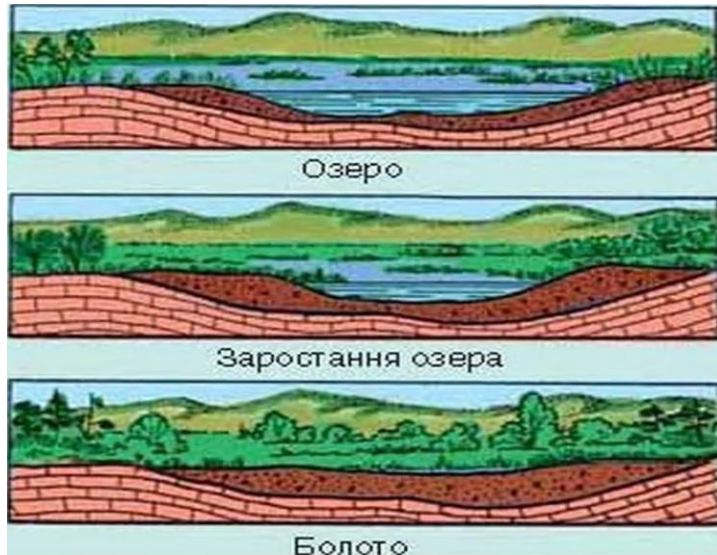
- ✓ називати суттєві ознаки понять «болото», «водосховище», «канал», «ставок»;«
- ✓ наводити приклади штучних водойм;
- ✓ пояснювати особливості утворення боліт;
- ✓ визначати особливості видів живлення та режиму боліт;
- ✓ розрізняти способи зображення боліт і штучних водойм на плані та карті, типи боліт, штучні водойми;
- ✓ наводити приклади підприємницької діяльності на основі використання, природних та штучних водойм для відпочинку та оздоровлення

Юний географі, сьогодні тобі треба відгадати загадку, щоб почати вивчати нову тему. «Ні ставок і ні ріка, ні земля, і ні вода» - молодець, правильно – БОЛОТО. Болота займають 2% території суходолу земної кулі. Більша їх територія розташована в Північній півкулі.

Болота –це надмірно зволожена ділянка суходолу з вологолюбною рослинністю, унаслідок відмирання якої утворюється шар торфу не менше як 30 см.

Багато боліт утворюються внаслідок заростання озер. Спочатку на дні озера осідає пісок, глина, мул, які до озера принесли струмки та річки. З часом все це накопичується, поповнюючи озерну улоговину. Озеро міліє , заростає вологолюбною рослинністю і зрештою стає болотом. (Мал.1). Інший

шлях утворення боліт внаслідок перезволоження низинної рівної території через неглибоке залягання підземних вод, звідки опади майже не стікають, вода застоюється і місцевість заболочується. Таким чином, юний географ, основними чинниками утворення боліт є надмірно зволожена територія;

Мал.1. Утворення болота

низинний рельєф; близьке залягання підземних вод до земної поверхні, невисока середньорічна температура повітря, багато опадів. Загальною ознакою всіх боліт є недостатня кількість кисню та надлишок вологи.

Болота залежно від умов живлення та характеру рослинності поділяють на низинні, верхові та перехідні (Мал.2).

БОЛОТА ЗА ВОДНИМ РЕЖИМОМ ТА ХАРАКТЕРОМ РОСЛИННОСТІ ПОДІЛЯЮТЬСЯ		
НИЗИННІ	ПЕРЕХОДНІ	ВЕРХОВІ
Рясна рослинність - очерет, рогіз, осока, мохи, зарості вільхи, верби, берези	Росте велика кількість сфагнума, можна зустріти журавлину, росичку.	Рослинність бідна, чагарники – багно болотне, журавлина, пухівка, мохи

Мал.2 Типи боліт

Низинні болота утворюються переважно в зниженнях рельєфу, де є ґрунтові води. Завдяки багатому мінеральному складу ґрунтових вод низинні болота мають рясну рослинність (Мал.2). Верхові болота розташовані на

вододілах і піщаних терасах річок і живляться лише за рахунок атмосферних опадів. На верхових болотах розвиваються лише рослини, пристосовані до дуже бідного харчування – мох сфагнум, чагарники: вереск, багно, журавлина, буяхи. Перехідні болота мають мішане живлення, і ґрунтовими водами і атмосферними опадами. Вони мають добре виражені ознаки як низинного так і верхового боліт.

Найбільше болото на планеті – *Пантанал*, площею 200 тис.км². Розташовано це болото в Південній Америці і належить до районів з найбільшим рослинним та тваринним різноманіттям боліт на Землі. Найбільші території, зайняті болотами, зосереджені в Білорусії, Канаді, Фінляндії, США, Росії. В Україні найбільше боліт на півночі на Поліссі.

Болота мають велику роль у природі: зволожують повітря навколишньої території, пом'якшують клімат; є місцем проживання багатьох видів тварин і цінних видів рослин і місцем накопичення торфу, який використовують як добриво, паливо, хімічну сировину; регулюють стік поверхневих вод; після осушення мають високу родючість.

Юний географ, поверхневі води – річки, озера з прісною водою розташовані нерівномірно, тому люди для своїх цілей почали будувати штучні водойми – канали, ставки, водосховища.

Водосховища – великі штучні водойми, створені для накопичення і зберігання води.

Воду водосховищ людина використовує для виробництва електроенергії, зрошування, задоволення питних потреб, для організації відпочинку тощо. Найбільшим у світі водосховищем за площею є водосховище Вольта ($S = 8480 \text{ км}^2$) у Африці. Серед найбільших в Україні, якщо брати площу водного дзеркала – Кременчуцьке, побудовано у середній течії Дніпра ($S = 2252$).

Канали – штучні водотоки, створені для судноплавства, осушення і зрошування земель.

Найвідомішим каналами світу є Суецький канал, який з'єднує Середземне та Червоне моря і Панамський канал – з'єднує Атлантичний і Тихий океани в центральній частині (Мал.3). Побудовані ці канали для

Мал.3.Панамський канал.

Мал. 4 Суецький канал

розвитку судноплавства. В нашій країні побудовані Північнокримський і Каховський зрошувальні канали.

Ставки – штучні водойми, які створюють у ярах або спеціальних поглибленнях і використовують для зрошення садів, городів, догляду за тваринами, розведення риби, птахів.

У містах ставки є окрасою парків та зон відпочинку. На відміну від озер, ставки мають значно меншу здатність до самоочищення, тому їх необхідно прочищати та поглиблювати за допомогою спеціальної техніки.

Штучні водойми мають велике значення для людини, покращення водозабезпечення населення, покращення умов судноплавства тощо. Але їх будівництво для природи і людини має і негативні наслідки, наприклад, підтоплення і засолення родючих земель, погіршення якості води.

Ключові терміни і поняття

Болото, штучні водойми, канал, водосховище, ставки.